

ДЕТСКА ГРАДИНА „ДЕТЕЛИНА” – ДРЯНОВО

Утвърдил:

Пенка Дървеникова

Директор

ДГ „Детелина”- Дряново

СТРАТЕГИЯ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ОГРАНИЧАВАНЕ НА АГРЕСИВНОТО ПОВЕДЕНИЕ СРЕД ДЕЦАТА В ДГ „Детелина” - Дряново

I. Въведение

1. Проблемът за агресията и неговия контекст
 - 1.1. Агресията в периода на детството
 - 1.2. Предпоставки (подкрепители), формиращи личността на детето
 - 1.3. Рискови фактори – предиктори на агресивно и антисоциално поведение на децата
 - 1.4. Агресията в контекста на детското всекидневие

II. Описание на ситуацията

1. Събрани и оценени данни за агресията при подрастващите в ДГ „Детелина” - Дряново
2. Изводи и препоръки

III. Цели на стратегията

1. Цели на стратегията и приоритети за развитие

IV. Описание на интервенциите

1. Мерки и дейности

I. ВЪВЕДЕНИЕ.

Агресията и насилието сред децата и юношите през последните години все по-често застават в центъра на общественото внимание и научните дискусии. Въпреки, че като цяло количеството на насилствените прояви относително се запазва (по данни на педагогическите стаи в МВР) особено обезпокоителен е фактът, че качеството и степента на насилието значително се увеличават. От това страдат, както самите деца и техните семейства, така и учителите и помощник-възпитателите, чиито граници на толерантност и способност за понасяне изглеждат прекрачени.

Към причините за проявите на агресия – обществени, междуличностни и вътрешно-личностни фактори, можем да прибавим и следните особености на социалната ситуация:

- *Ситуацията на преход*, поставяща под натиск традиционни модели за възпитание и дисциплиниране на поведението при подрастващите;
- *Интензивно информационно общуване*, изместващо възможността за автентично

общуване и въвеждащо агресивни модели на себеутвърждаване;

- *Нереформираниите социализиращи институции (семейство, детска градина, училище, университет), акцентиращи по-скоро върху контрола и дисциплината при връзката си с подрастващите;*

- *Липсата на цялостни програми за съоражаване на родителите и педагогическите кадри с ефективен инструментариум за управление на агресивното поведение в детска и юношеска възраст и др.*

Според национално изследване на агенция „Alpha Research”(2006) сред факторите, отговорни за агресията при децата са дисциплината в училище, материалните различия между децата, усещането за ненаказаност. Най-голям процент е насилието при деца от 11 до 14 – годишна възраст – почти 30% от случаите. Според 79,4 % от анкетираните родители, дисциплината в училище и родителският контрол трябва да се повишат, за да се преодолее агресията. Според 22% от анкетираните, човек може да изпита самоуважение, чрез насилие. Според 35% от учениците, насилието е фактор за политическа власт, а 24% от децата смятат, че агресията и насилието осигуряват лесен начин на живот. Мнението на децата по-скоро изразява нагласите в обществото, коментират специалистите.

Невъзможността за детето и юношата да намери адекватна на собствената си индивидуалност, социално значима изява, може да провокира антисоциалност. Когато детето е оставено само на себе си се създават обективни условия за девиация на поведението му.

1. Проблемът за агресията и неговия контекст

1.1 Агресията в периода на детството – Агресията е свързана с проблемите на израстването и социокултурната среда. Предвид това, че работим с деца от 3 до 7 години, които попадат в периода на предучилищното детство, проблемът с агресията се разглежда в контекста на:

- + групов натиск върху детето;
- + страх от отхвърляне;
- + етническа среда;
- + детето е изправено пред въпроса за своята идентичност (кой съм аз, кой съм аз в групата).
- + опасност от дифузни (неясни) представи за самия себе си.

Предучилищната възраст е период в развитието на детето, характеризиращ се със социализация, формиране и развитие на ценностна система, която да служи като фактор за социална регулация на взаимоотношенията между различните субекти.

Факторите, които влияят върху проявите на агресия са разнообразни. Неумението да се преценяват намеренията на другите в повечето случаи е съпроводено с агресивно поведение.

Едни от най-важните фактори за възникването и развитието на агресията са:

- + неправилните модели на възпитание в семейството. Някои родители неправилно възпитават в агресия, като поощряват отмъщение или показват свое агресивно поведение, което се копира от децата им;
- + негативни нагласи на обществото към деца от мултиетнически произход.

Децата се учат като наблюдават останалите, било то преднамерено или случайно - това е процес, познат като моделиране чрез подражание. Те оформят начина си на поведение, моралните си ценности, лични предпочитания и дори някои навици чрез подражание. Те се учат от обкръжението си - семейство, приятели, книги, учители, списания, музика и медии. Децата свикват да се държат така, че да пасват с околната среда.

1.2.Предпоставки /подкрепители/, формиращи личността на детето.

Формирането на личността в периода на юношеството е процес на постоянно влияние на социалните подкрепления над индивида. В случаите, когато социалните подкрепители –*вниманието, поощрението, чувството за привързаност от страна на околните*, отсъстват или са в противоречие с общоприетите норми и ценности (противостоят на морала), тогава са налице предпоставки за формирането на личност (социално-негативен тип), която има вътрешната готовност за антисоциална или противоправна реализация. Следователно безспорно е влиянието на основните източници за формиране на идентичността – референтната група и „значимият друг”.

Семейството се смята за решаващия социален фактор за формирането на готовност за реализация на просоциално (или асоциално) поведение от страна на подрастващите. „Нездравото” семейство или липсата на семейство, създават едни от водещите предпоставки за процеса на неправомерна социализация на индивида.

Стилът на родителското поведение (авторитарен, авторитетен, либерален) също влияе върху изграждането на отговорно поведение и висока степен на самоконтрол и независимост. Най-благоприятно се отразява авторитетният стил родителско поведение.

В периода на юношеството голямо значение оказва и процесът на социално сравнение: процес на оценяване на личностовите особености, стил на поведение, външност, реакции и общо усещане за Аз-а при съпоставка с околните (референтната група). Голяма част от юношите се смятат за неуязвими и виждат в рисковото поведение просто възможност за себеизява и демонстрация на независимост.

Вероятността за проява на депресивни и стресови реакции през юношеската възраст са много индивидуални, но могат да се обобщят в:

- негативно отношение към външния вид, отказ да се приеме естественото биологично съзряване на организма;
- прекалена склонност към самокритика и неудовлетвореност от постиженията или фиксиране само върху неуспехите;
- неблагоприятна обстановка в семейството – проблеми с психическото здраве на родителите, развод, икономически затруднения;
- слаба популярност сред връстниците;
- нисък успех в училище;
- липса на самочувствие.

1.3. Рискови фактори – предиктори на агресивно и антисоциално поведение на децата.

Наблюдава се все по-осезателно снижение на възрастовата граница при извършването на първите прояви на агресия и насилие в детството. Повечето от половината от всички насилствени прояви сред децата започват от 4-5г.възраст.

Рискови фактори могат да бъдат открити в индивида, в средата, в индивидуалната способност да се отговори на потребностите или изискванията на съответната среда. Едни включват семейството, други - средата, училището или групата на връстниците или приятелите.

Участието в проява, която се санкционира, макар и не задължително акт на насилие, (включително предумишлени престъпления) в ранното юношество, се извежда като умерен рисков фактор за насилие между 15 и 18 г. възраст.

Безпокойството,трудностите за концентрация и поемането на риск, имат според изследователите малък ефект в юношеството. Безпокойството и проблемите за концентрацията могат да *влияят върху успеха в училище* - рисков фактор, чиято значимост нараства слабо през юношеството.

Антисоциалните нагласи и мнения също предсказват насилие, но дори с по-малък размер на ефекта. *Колкото по-лабилна е екстравертната личност*, толкова е

по-агресивна. А други разстройства като **дефицита на внимание** или **хиперактивност, депресия и безпокойство** и техните симптоми *не причиняват „автоматично“* насилническо поведение, нотяхното съществуване често сигнализира за сериозни поведенчески и емоционални проблеми, които негативно влияят върху семейството, индивидуалното развитие и риск за насилие.

Антисоциалните нагласи и мотиви, включително враждебността по отношение на полицията и позитивните нагласи по отношение на насилието *са по-важни предиктори сред юношите, отколкото сред децата, но техният ефект остава малък*. Антисоциалното поведение продължава да имат малък ефект върху извършителството на насилие в юношеството.

Родителите директно влияят върху поведението на децата, особено в детството и по-малко в юношеството,където на първо място е влиянието на връстниците и приятелския кръг. Други неблагоприятни семейни условия, представени като рисков фактор според някоиизследвания се откриват в *семейните конфликти*. Макар родителите да могат да влияят върху поведението на юношите, те много често го правят по-скоро индиректно. Типът приятели, които ще изберат младите например, зависи от отношенията, които имат със своите родители (Patterson & Yoerger 1997). В част от семействата особено в тези с ниска култура и социално положение, децата израстват в атмосфера на нравствен и социален вакуум, където житейската практика е унищожила границата между „добро“ и „зло“, доколкото мнозинството от тях ежедневно са на ръба на закона, а много често - извън него. **Възпроизвеждането на модела на насилие е начин за идентифициране с родителите и проява на героизъм и себеутвърждаване сред своите**. Това ни връща към социално-демографските характеристики на родителите - образование, доходи, семеен начин на живот. Всичко това рефлектира в поведението на децата в училище – въввзаимоотношенията им с техните връстници и приятели, в проявите им в обществото.На тази основа говорим за *уязвими и морално застрашени* деца.

Емоционалната атмосфера в семейството по уникален начин формира детската психика и поведение. Оказва се, че неблагоприятният семеен климат пряко или косвено тласка малолетните и непълнолетните към ситуации и среда, стимулираща девиантно поведение. Най-уязвими към риск от насилие са децата, които считат, че:

- За тях е по-лесно да споделят своите проблеми с човек, външен на семейството, отколкото с родителите;
- Членовете на семейството са по-близки с други хора извън семейството, отколкото помежду си;
- У дома всеки следва своя собствен интерес;
- Принципите и законите в семейството е трудно да бъдат разбрани;
- Боят е оправдано средство за убеждаване.

Лошото поведение в детската градина също може да бъде съществен рисков фактор за насилие и според цитираните изследвания в се счита за голям рисков фактор на детството. Съвременни анализи на насилието в УЗ индикира, че има **култура на насилие**, която влияе вредно не само върху децата, но и върху учителите. Това показва голямата роля, която има **приятелския кръг** за поддържането на модели на насилие при младите хора. Приятелският кръг е всичко важно в юношеството. Юношите, които имат слаби социални връзки – *които не са включени в конвенционални дейности и са непопулярни* в училище – са с висок риск да станат насилници, така както *са юношите с антисоциални, девиантни приятели*. Тези два типа взаимоотношения често вървят заедно, доколкото юношите, които са отхвърлени, или са непопулярни, могат да намерят изява само в антисоциална или отклоняваща се среда.

1.4. Агресията в контекста на детското всекидневие – Тук въпросът е доколко ДГ е отговорна за проявите и нарастването на агресията. От една страна, като институция, отразява обществените условия – зараждането на агресията често е заложена във него (**разпадане на семейства, различни възпитателни стилове, различен интелект или материално благосъстояние**). В този случай ДГ се превръща в арена на отиграване на социални конфликти и проблеми.

От решаващо значение е взаимодействието между трите главни действащи лица – учители, деца и родители, и техните начини на свързване един с друг, които могат да варират - от партниране през конфликти и борба, за това кой е по-добрият родител/или по-добрият възрастен до изключване на другата страна. Едно добро партниране редуцира и може да бъде превантивно спрямо тези прояви, защото създава обща рамка, общи правила, единомислие на възрастни, сигурност, стабилност. А едно лошо партниране само по себе си е достатъчно условие за засилване на проявите на агресия, вътрешно конкуриране, създаване на конфликти, възможности за манипулация от страна на учениците и т.н.

Агресивните прояви и насилието сред подрастващите са тясно свързани с условията, които пораждаат конфликти в социалната среда. В ДГ в последните години се наблюдава тенденция към засилване на агресивните прояви .

Насилието може да се прояви в най – разнообразни форми – от дразги и обидни забележки до нанасяне на физически травми, дори и убийство. Затова най-точна дефиниция за насилието е, **че това е всяко поведение, което нарушава правата на друг човек. Насилие има дори в случаи, когато човек не осъзнава това.**

Факторите, които провокират агресия или насилие в детската общност са:

- Вътреличностната агресивност на самите деца, зависеща от индивидуалните им особености. Тя се обостря по време на общуването при отказ за определени неща;
- Предшестващ жизнен опит на децата ,свързан с проява на агресия и насилие или наблюдаване на подобни действия;
- Непознаване на методи за ненасилствено разрешаване на конфликти;
- Дразтична промяна в ценностната система, при която стойности като солидарност, готовност за оказване на помощ или съчувствие са изтласкани на заден план.

Типичните детски форми на насилие са: блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

II. ОПИСАНИЕ НА СИТУАЦИЯТА

Събрани и оценени данни за агресията при подрастващите в ДГ”Детелина”-Дряново.

Формите на тормоз, които децата определят като най-често срещани са : блъскане, удряне, обиждане, дразнене,

III.ЦЕЛИ НА СТРАТЕГИЯТА

1. Цели на стратегията и приоритети за развитие

Основна цел: Превенция на агресивното поведение при деца, учители и родители в ДГ и въвеждане и използване на нетрадиционни методи и похвати за ограничаване на агресивните прояви – в т.ч. тренинги, ролеви игри, извънкласни дейности по интереси, както на учителите, така и на децата.

Приоритети за развитие:

1) Осигуряване на обществена подкрепа в превенцията на агресивното поведение при децата. В рамките на този приоритет са залегнати цели, насочени към подобряване на действащи нормативни документи – на местно и национално ниво, които

кореспондират с конкретни мерки и дейности за подобряване на дисциплината в училищата, както и работа по превенция на агресивни прояви сред децата и юношите.

2) Подобряване на диалога помежду деца, възпитатели, учители и родители и обединяване на усилията им в превенцията на агресивни прояви - Този приоритет обединява цели, мерки и дейности, които ще способстват за повишаване на доверието на децата към техните учители и родители, изграждане на отношения на партньорство и взаимопомощ, и най-вече на взаимна нетърпимост към прояви на агресивно поведение;

Специфични цели:

Приоритет 1: Осигуряване на обществена подкрепа в превенцията на агресивното поведение при децата от ДГ "Детелина"- Дряново

1. Повишаване на ефективността на прилаганите санкциониращи мерки на местно ниво при прояви на агресивно поведение; Повишаване на ролята на координационните съвети при вземането на решения за закриване и налагане на санкции за провинили се деца

Приоритет 2: Подобряване на диалога между деца, възпитатели, учители и родители и обединяване на усилията им в превенцията на агресивни прояви.

1. Изграждане на капацитет за превенция на агресивното поведение по отношение на наличният човешки ресурс. Тази цел, предполага повишаване на квалификацията, знанията и уменията на учители, и родители за справяне в ситуации на конфликт, породени от агресивно поведение. Акцентира се преди всичко на дейности по организиране и провеждане на обучения, тренинги, ролеви игри и прилагането на нестандартни похвати и форми на обучение, чрез емпатия и съпреживяване. Организирането на съвместни пътувания с участието на родители, деца и учители, което ще подобри диалога и ще обедини усилията на всички заинтересовани страни в превенцията на агресията.

IV. Описание на интервенциите

1. Мерки и дейности

1.1. Мерки на ниво група:

- повишаване на познанията на децата в сферата на гражданското образование, получаване на информация за норми, правила, модели на поведение и овладяване на умения да се разпознава агресията в различните ѝ проявления;

- създаване на условия за активно и равнопоставено участие на деца и родители при изготвяне на вътрешните правила;

1.2. Мерки на ниво ДГ :

- обследване и анализ на нивото на агресията в ДГ;

- обучения и консултации - информирание и консултиране на родителите за особеностите в психо-физиологичното развитие на техните деца; обученията се правят по време на тематични родителски срещи с участието на психолог; организиране на тренингови групи с деца с установени агресивни прояви.

- подобряване на системата на взаимоотношения и принципи за реагиране при конкретни ситуации на проява на агресия между децата в детската градина;

1.3. Мерки на ниво родители:

- подобряване на комуникацията и взаимодействието между педагогическата и родителската общности;

- включване на външни експерти за оказване на съдействие при превенцията и ограничаването на агресията между децата.